

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี
ตำบลสำโรงชัย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์

The Guidelines for Development of Cultural Tourism of Ancient City of
Vesali at Samrongchai Subdistrict in Paisali District in Nakhon Sawan Province

เบญจพร หมั่นภักดี วรวิทย์ นพแก้ว

Benchaphon Muenphakdee Worawit Noppakaew

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Nakhon Sawan Rajabhat University

E-mail: benchaporn160@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี ตำบลสำโรงชัย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ คณะผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่จำนวน 7 คน ประชาชนในพื้นที่ตำบลสำโรงชัย จำนวน 5 คน และนักท่องเที่ยว จำนวน 5 คน คัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1. บริบทเชิงพื้นที่เมืองเก่าเวสาลี บริเวณโดยรอบเป็นทุ่งนาและตั้งใกล้กับถนนที่ชาวบ้านใช้สัญจรไปมาระหว่างหมู่บ้าน โดยในบริเวณพื้นที่เมืองเก่าจะประกอบไปด้วยซุ้มประตูทางเข้า อุโบสถ บ่อน้ำมนต์ ป้ายผังเมืองเก่าเวสาลี หอสมุดหรือกุฏิพระวิหาร และ สระน้ำขนาดใหญ่ที่มีสะพานไม้ทอดทางด้านหน้า 2. ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี มีดังนี้ (1) ด้านความพร้อมในการพัฒนา ได้แก่ มีปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ขาดการสนับสนุนงบประมาณในหลายด้าน รวมถึงขาดสิ่งอำนวยความสะดวกและ สิ่งดึงดูดใจ (2) ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ได้แก่ กิจกรรมดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ไม่มีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ชุมชน และหน่วยงานหรือชุมชนขาดโอกาสในการนำเสนอความคิดเห็นหรือ มีส่วนร่วมในกระบวนการ และ (3) ด้านการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงาน ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ยังไม่ครอบคลุมพื้นที่อื่น ๆ ขาดความต่อเนื่อง และไม่มีการประชาสัมพันธ์ในหลายภาษา 3. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี มีดังนี้ (1) ด้านความพร้อมในการพัฒนา ควรมีการส่งเสริมและจัดการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง โดยต้องมีการจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสมในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การอบรมบุคลากร รวมถึงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนในพื้นที่ (2) ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว ควรนำเทคโนโลยีด้านการสื่อสารมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการกระจายข้อมูลข่าวสาร และจัดการประชุมในรูปแบบออนไลน์ ซึ่งช่วยเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นได้ แม้ไม่สามารถเดินทางมาร่วมกิจกรรมได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ การเปิดพื้นที่ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม จะช่วยสร้างความมั่นใจว่าความคิดเห็นของประชาชนได้รับการรับฟังอย่างแท้จริง และ (3) ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเผยแพร่

ข้อมูลการท่องเที่ยว พร้อมทั้งผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ที่สามารถรองรับได้หลายภาษา เพื่อให้สามารถเข้าถึงนักท่องเที่ยวจากหลากหลายกลุ่ม และสะท้อนถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: การพัฒนาการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, เมืองเก่าเวสาลี

Abstract

The objectives of this study were to: 1) study the spatial context, 2) study the problems and obstacles for development of cultural tourism, and 3) study the guidelines for development of cultural tourism in the ancient city of Vesali at Samrongchai Subdistrict in Phaisali District in Nakhon Sawan Province. This research was qualitative research. The key informants in this study consisted of 7 local administrators and practitioners, 5 local people in Samrongchai Subdistrict, and 5 tourists selected through a purposive sampling method. Data were collected through document analysis, non-participant observation, and in-depth interviews. Data were analyzed using content analysis. The study findings were as follows: 1) The spatial context of the ancient city of Vesali was surrounded by rice fields and located near a road used by villagers for traveling between villages. The area of the ancient city comprised an entrance arch, an ordination hall, a sacred water well, a city plan signage of ancient Vesali, a library or hermit's dwelling, a monastic hall, and a large pond in front of the wooden bridge. 2) The problems and obstacles for development of cultural tourism in the ancient city of Vesali were as follows: (1) In terms of readiness for development: a shortage of personnel knowledgeable in history, lack of budget support in many aspects, insufficient facilities and attractions, (2) In terms of participation in development: activities inconsistently, no training to education the community, and agencies or communities lack opportunities to express opinions or participate in the process, and (3) In terms of publicity by agencies: the promotion was not comprehensive across other areas, lacks continuity, and no multilingual public relations 3) The guidelines for development of cultural tourism in the ancient city of Vesali were as follows: (1) In terms of development readiness: essential for promoting and continuously provide training along with appropriate budget allocation in various areas such as infrastructure development, personnel training, and organizing educational promotion activities for students in this area, (2) In terms of participation in development of tourism: communication technologies for utilizing as key tools for disseminating information and conducting online meetings, allowing people for expressing their opinions even if they did not attend in person, creating the spaces for equal participation the public opinions, and (3) In terms of public relations: modern technologies for enhancing the efficiency of tourism information dissemination, and promotional media in multiple languages for reaching a diverse group of tourists and appropriately reflect cultural diversity.

Keywords: tourism development, cultural tourism, old city of Vesali

บทนำ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาภาคการท่องเที่ยวของไทยมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทั้งในมิติของจำนวนนักท่องเที่ยว รายได้จากการท่องเที่ยว การจัดอันดับความนิยม และมูลค่าทางเศรษฐกิจจากธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ด้วยไทยมีจุดแข็งหลายประการ อาทิทำเลที่ตั้งเป็นจุดศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์อภัยาศัยไมตรีของคนไทย ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานทั้งทางถนน ทางราง ทางน้ำ และทางอากาศ รวมถึงโอกาสจากการขยายตัวของตลาดท่องเที่ยวโลกและธุรกิจสายการบินต้นทุนต่ำ เทคโนโลยีด้านการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้อย่างสะดวกรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม ในอนาคตอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะมีการแข่งขันที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น เนื่องจากหลายประเทศจะใช้การท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศโดยเฉพาะในกลุ่มประเทศอาเซียน ดังนั้น ประเทศไทยจึงต้องพัฒนาระดับขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ได้แก่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวทางน้ำ และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาค ทั้งนี้ หากประเทศไทยมีทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ชัดเจน สอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวแล้ว การท่องเที่ยวไทยจะเป็นเครื่องมือในการสร้างและกระจายรายได้และยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างหนึ่งที่เน้นการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมหรือที่เรียกอีกอย่างว่า ทุนทางวัฒนธรรม มาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาหรือมุ่งเน้นให้แหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จึงกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงประวัติศาสตร์ โดยที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือเกิดผลกระทบให้น้อยที่สุด และรักษาไว้ซึ่งสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนในท้องถิ่น อีกทั้งเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการกระจายรายได้สู่ชุมชนในท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของการรักษามรดกทางวัฒนธรรม (กรมการท่องเที่ยว, 2561 อ้างถึงใน สุภิญญา วงศ์เจริญชัยกุล)

จังหวัดนครสวรรค์ เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในตอนบนของภาคกลาง หรือบางหน่วยงานจัดให้อยู่ในตอนล่างของภาคเหนือ จึงได้รับสมญานามว่าเป็น "ประตูสู่ภาคเหนือ" มีพื้นที่ประมาณ 9,597 ตารางกิโลเมตร เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์อีกจังหวัดหนึ่งของประเทศไทยนครสวรรค์ เป็นดินแดนที่ตั้งอยู่ตอนบนของที่ราบภาคกลางเป็นดินแดนที่มีความสำคัญและมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่ต่อเนื่องมาอย่างยาวนานอีกทั้งจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีทำให้ทราบว่านครสวรรค์เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ จนกระทั่งพัฒนาขึ้นเป็นชุมชนเมืองในช่วงสมัยประวัติศาสตร์ ซึ่งมีพัฒนาการและความเจริญมาเป็นลำดับ (เยาวเรศ รักดีจิตร:2564) อำเภอไพศาลี เดิมเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอนครสวรรค์ ต่อมาประชาชนจากหลายท้องที่มาประกอบอาชีพ ชุมชนเริ่มขยายตัวเจริญเติบโต ต่อมาในปี พ.ศ. 2505 ทางราชการได้ประกาศแยกท้องที่ฝั่งตะวันออกของอำเภอนครสวรรค์ บริเวณหมู่บ้านโคกเตื่อ ออกเป็น กิ่งอำเภอไพศาลี มีพื้นที่การปกครอง 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลโคกเตื่อ ตำบลลำโรงชัย ตำบลตะคร้อ โดยใช้ชื่อเมืองไทยสาละ (หนองไผ่ไพศาลี) ตั้งเป็นชื่อทางการของกิ่งอำเภอ ซึ่งอำเภอไพศาลีเป็นเมืองเก่าโบราณสมัยขอมเรืองอำนาจ ในดินแดนสุวรรณภูมิ มีซากโบราณปรากฏให้เห็นเช่น อุโบสถ วิหาร หอสมุด กุฏิฤๅษี พระพุทธรูป ระฆัง จอมปราสาท มีอายุราวปีพ.ศ. 1204 "เมืองเวสาละ" หรือ"เมืองไผ่สาละ" และเพี้ยนมาเป็น "ไพศาลี" อำเภอไพศาลีเดิมขึ้นอยู่กับอำเภอนครสวรรค์ เป็นชุมชนใน

สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย ซึ่งได้มีการพัฒนาเข้าสู่การเป็นชุมชนน้ำคันดินในสมัยทวารวดี เมืองเวสาลีเคยเป็นเมืองหน้าด่านเล็ก ๆ ของกรุงละโว้ในดินแดนสุวรรณภูมิ

จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยซึ่งมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี ตำบลสำโรงชัย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ เนื่องจากพื้นที่เมืองเก่าเวสาลีเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจอย่างยิ่งในส่วนของ การรักษาและดำรงไว้ซึ่งสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนในท้องถิ่นแต่ทั้งนี้ยังไม่มีการส่งเสริมหรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ให้เป็นที่รู้จักเท่าที่ควร ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี ตำบลสำโรงชัย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อให้ทราบถึงบริบทแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี ตำบลสำโรงชัย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้ได้ผลของการศึกษาเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี ตำบลสำโรงชัย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ นำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาบริบทเชิงพื้นที่เมืองเก่าเวสาลี ตำบลสำโรงชัย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์
- 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี ตำบลสำโรงชัย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี ตำบลสำโรงชัย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ชุติภา ทะสะภาค (2565) ให้ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การดำเนินงานพัฒนาเพื่อเพิ่มความสามารถเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณี ศิลปหัตถกรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของแต่ละแหล่ง โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมช่วยกันอนุรักษ์สืบทอดและถ่ายทอดเรื่องราวบริบทในชุมชน กระบวนการพัฒนาจะส่งผลถึงความมั่นคง เสถียรภาพทางเศรษฐกิจทำให้สังคมมีความสุข สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

วรศรา บุญสมเกียรติ (2555) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ ได้แก่ สถาปัตยกรรม จิตรกรรมประติมากรรม ภาษาและวรรณกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์และดนตรีรวมทั้งงานเทศกาล ประเพณีจากการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กล่าวสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น เกิดจากความสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแต่ละถิ่นที่อยู่อาศัย ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนี้ จะก่อให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้เจริญงอกงาม วิถีชีวิตและพฤติกรรม และสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การทำให้ดีขึ้นในทั้งความเชื่อ ความคาดหวัง ค่านิยม วิถีชีวิต ภาษา และการแต่งกาย แต่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์เพื่อให้รุ่นสู่รุ่นต่อไปได้รับรู้ถึงการพัฒนาจากอดีตจนถึงปัจจุบันว่ามีการพัฒนาให้ดีขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

สุนทร สุวรรณละออง (2555) ได้อธิบายถึงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญในเรื่องการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและคำนึงถึงศักยภาพในการรองรับของระบบนิเวศและชุมชน (Carrying Capacity) รวมทั้งการมุ่งเน้นความยั่งยืนในประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจอย่างน้อย 4 ประเด็น คือ

1) ความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (Cultural Sustainable) อัน หมายถึง ความพยายามที่จะทำให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง เกิดความรัก ห่วงแหนและต้องการดูแล รักษา สืบทอดวัฒนธรรมชุมชนของตนให้เจริญงอกงามต่อไป

2) ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Sustainable) ในส่วนนี้ หมายถึง การให้ความสำคัญต่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจนั้น คือ รายได้ส่วนใหญ่ที่ได้มาจากการท่องเที่ยวควรตกอยู่กับชุมชน คนในชุมชนต้องได้รับประโยชน์เพียงพอในการจัดการกับต้นทุนและปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดตามมาจากการท่องเที่ยว

3) ความยั่งยืนทางการศึกษา (Educational Sustainable) หมายถึง การมุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน นั้น คือ นักท่องเที่ยวมีโอกาสในการเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ ๆ ได้เรียนรู้วิธีการปรับตัวให้เข้ากับชุมชนและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างจากสิ่งตนเองเคยคุ้นชินซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการยอมรับ เห็นอกเห็นใจ ชุมชนมากยิ่งขึ้น ส่วนชุมชนเองนั้นก็ก็มีโอกาสเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ จากการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นต้น ว่า การวางแผน การทำงานร่วมกัน การประเมินผล การมีส่วนร่วม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและมั่นใจในตัวเองมากขึ้น และประเด็นสุดท้าย

4) ความยั่งยืนทางสังคม (Sociological Sustainable) เนื่องจากการรวมกลุ่มเรียนรู้และทำงานร่วมกันในการจัดการเพื่อสร้างสรรค์และพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันของผู้คนในชุมชนมีความเหนียวแน่น แข็งแรง ลดปัญหาความขัดแย้ง ก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน ส่งผลให้ชุมชนสามารถรับมือหรือต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ ที่เข้ามาในชุมชนได้มีพลัง

ฐิติ ฐาติ (2553) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีการจัดการทรัพยากรทั้งหมดเพื่อตอบสนองความต้องการด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพของมนุษย์ในขณะเดียวกันก็ต้องรักษาวัฒนธรรมความมั่นคงของระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพและคำจูนชีวิตให้มั่นคง

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยว ที่รวมถึงทั้งในปัจจุบันและอนาคต ในขณะเดียวกันก็ต้องรักษาธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ให้คงอยู่เพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของพื้นที่นั้น ๆ

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการท่องเที่ยว

Ritchie, & Crouch (2003: 78; อ้างถึงใน วิภารัตน์ พรพฤตพันธุ์. 2565) ได้กล่าวว่า นโยบายการท่องเที่ยวเป็นชุดของกฎ ข้อบังคับ แนวทาง วัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ในการพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยวที่กำหนดกรอบการทำงาน และรวบรวมการตัดสินใจในภาพรวม และเฉพาะเจาะจงที่มีผลโดยตรงต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นอยู่เป็นประจำในแหล่งท่องเที่ยว นโยบายการท่องเที่ยวยังสนับสนุนและเอื้ออำนวยให้เกิดบรรยากาศความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

แพรวดา พุฒนิชัยพฤกษ์ (2560) นโยบายการท่องเที่ยว หมายถึง การสนับสนุนและเอื้ออำนวยให้เกิดบรรยากาศความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และยังเป็นชุดของกฎ ข้อบังคับที่บอกหน้าที่ในการทำงานของผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นชุดของกิจกรรมที่ได้รับการยอมรับ เป็นแนวทางร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในแหล่งท่องเที่ยว

กล่าวโดยสรุป นโยบายการท่องเที่ยว หมายถึง แนวทางหรือวิธีการในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งสามารถใช้เป็นกรอบการปฏิบัติงานและการตัดสินใจที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

ชิตวร ประดิษฐ์รอด (2557) กล่าวว่า การท่องเที่ยวที่จะบรรลุวัตถุประสงค์นั้น แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ (3As) ได้แก่

1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งดึงดูดใจเกิดจากสถานที่ (Site) และเหตุการณ์ (Event) ในส่วนของสถานที่นั้นอาจจะเกิดได้จากทั้งธรรมชาติเป็นตัวสร้างขึ้นหรือมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้นมา ทั้งนี้ในเรื่องของการความประทับใจหรือสิ่งที่ดึงดูดใจจะเกิดจากการที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น

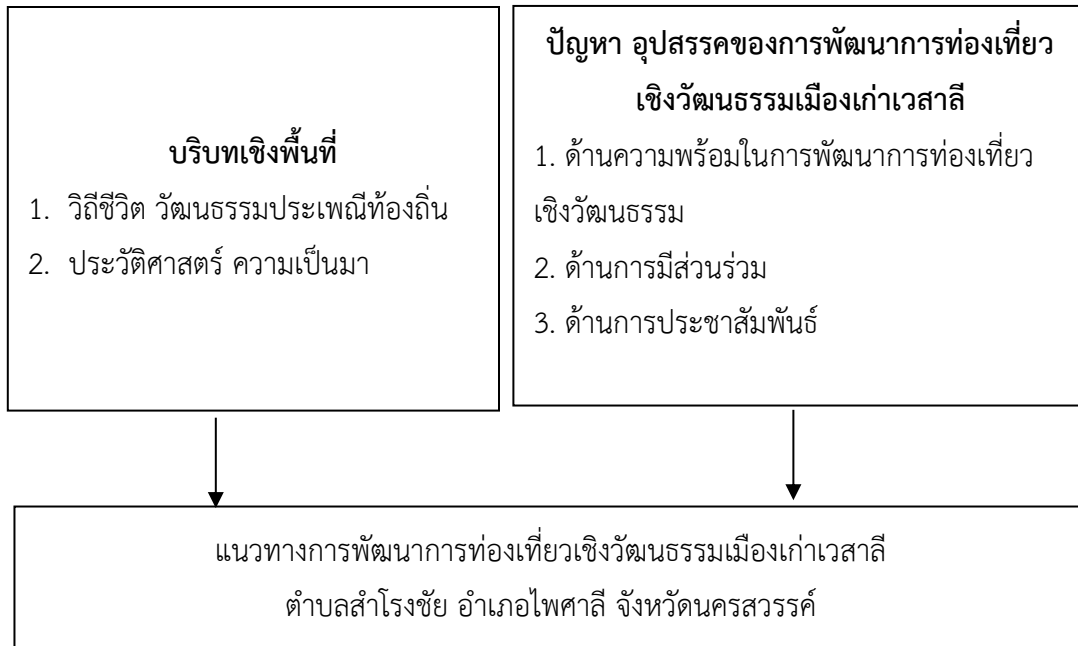
2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ความสะดวกสบายที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปถึงสถานที่ได้อย่างรวดเร็ว ปลอดภัยและสะดวกสบายยิ่งขึ้น การก่อสร้างปัจจัยพื้นฐาน (Infrastructure) เช่น ระบบขนส่ง ระบบการสื่อสาร ระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในแหล่งท่องเที่ยว

3) การเข้าถึง (Accessibility) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบการขนส่ง (Transportation) ประกอบด้วย เส้นทางยานพาหนะ สถานี และผู้ประกอบการขนส่ง เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกและสิ่งของไปยังจุดหมายปลายทางโดยผ่านเส้นทางหรือท่าอากาศยานในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว (Cooper, & Boniface. 1998: 47-52) ซึ่งได้อธิบายว่า แหล่งท่องเที่ยวเป็นสถานที่สำคัญที่จะสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวซึ่งจะต้องประกอบด้วย 4 As อันประกอบไปด้วย ด้านความดึงดูดใจ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวด้านความสราญจากแหล่งท่องเที่ยวและด้านองค์ประกอบของการบริการ ซึ่งมีความครอบคลุมมากกว่าแนวคิดองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว หรือ 3 As อัน ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นแนวความคิดองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว (4As) (Cooper C. & Boniface B. G., 1998) มีความครอบคลุมและเหมาะสมเพียงพอกับการวิจัยของกลุ่มวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบของการท่องเที่ยว สรุปได้ว่า จำแนกเป็นสถานที่ท่องเที่ยว การเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการนักท่องเที่ยว ทรัพยากรท่องเที่ยว รวมทั้งองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ (3As) คือ สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี ตำบลสำโรงชัย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-information) จำนวน 17 คน คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) ประกอบด้วย

1. คณะผู้บริหารและปฏิบัติงานในพื้นที่ จำนวน 7 คน
 - 1.1) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล
 - 1.2) ผู้อำนวยการกองการศึกษาฯ
 - 1.3) กำนัน
 - 1.4) ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 5
 - 1.5) ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6
 - 1.6) พัฒนาการ
 - 1.7) นักพัฒนาชุมชน
2. ประชาชนในพื้นที่ตำบลสำโรงชัย จำนวน 5 คน
3. นักท่องเที่ยวเมืองเก่าเวสาลี จำนวน 5 คน

เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. คณะผู้บริหารและปฏิบัติงานในพื้นที่ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักจากผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ที่มีความรู้และความชำนาญกับพื้นที่

2. ประชาชนในพื้นที่ตำบลสำโรงชัย โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักจากประชาชนที่เป็น
ปราชญ์ชาวบ้าน

3. นักท่องเที่ยวเมืองเก่าเวสาลี โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักจากผู้ที่เคย เข้าร่วมกิจกรรม
แจ่งแล้วเวสาลี อย่างน้อย 2 ครั้ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้เครื่องมือที่ผู้ศึกษานำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ การศึกษาเอกสาร
(Document Research) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation Observation) และแบบสัมภาษณ์
แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี ตำบลสำโรงชัย
อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary sources) ประกอบไปด้วย หนังสือ ตำราวิชาการ วิทยานิพนธ์
บทความจากวารสาร เอกสารราชการ รายงานข่าวต่างๆ และสื่อออนไลน์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary sources) ได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบ
ไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation Observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง
(Semi-structured Interview) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทเชิงพื้นที่
ปัญหาและอุปสรรค รวมถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี ตำบลสำโรงชัย
อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูล 2 วิธี ได้แก่

1) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ (interpretation) อธิบายความ และแปลความ ตามนัยยะที่ผู้ให้
ข้อมูลอาจจะแสดงออกจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค การวิเคราะห์เนื้อหาและตีความ
จากการเสนอแนะเพื่อการพัฒนาและต่อยอด ผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยหลังจากการเก็บ
รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึกโดย
ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ผู้วิจัยจะนำคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้
ข้อมูลสำคัญทั้งหมด จำนวน 17 คน มาสรุปประเด็นเชิงเนื้อหาในภาพรวมโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content
Analysis) ตามข้อคำถามในแต่ละตอนของการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างซึ่งครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ และ
ขอบเขตของเนื้อหาการวิจัย

2) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งได้จากการศึกษา เอกสาร
(Document Research) ในการวิเคราะห์เอกสาร โดยคำนึงถึงบริบท (context) หรือ สภาพแวดล้อมของข้อมูล
ในการนำมาวิเคราะห์ประกอบด้วยว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ซึ่งมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลใน
การวิจัยเชิงคุณภาพเรียกว่า “การตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (triangulation)”

ผลการศึกษา

1. ศึกษาบริบทเชิงพื้นที่เมืองเก่าเวสาลี ตำบลสำโรงชัย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์

จากการสังเกต วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นวิถีชีวิตของผู้นในชุมชนหรือบริเวณโดยรอบเมืองเก่า
เวสาลีส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือการทำเกษตร เช่น การปลูกข้าว ปลูกมันสำปะหลัง การทำสวนเป็นต้น ซึ่ง

การทำเกษตรจะเป็นการทำตามฤดู หากหมดฤดูเพาะปลูกนั้น จะมีอาชีพเสริมหรืออาชีพรอง อาทิเช่น กลุ่มอาชีพในชุมชน ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มแม่บ้าน จักรสาน ตัดเย็บ ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนเมื่อว่างจากการเพาะปลูก จะมีการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มอาชีพที่เป็นอาชีพหลักของบางครอบครัว ในส่วนของการมีส่วนร่วมในชุมชนจะเห็นได้ว่าคนในชุมชนมักมีส่วนร่วม หรือส่วนจัดการในการจัดงานประเพณีท้องถิ่น ยกตัวอย่างการจัดงานประเพณีปิดทองนมัสการหลวงพ่อบ่อน ซึ่งเป็นงานประจำปีโดยจะมีคณะกรรมการในการจัดงานโดยระยะเวลาในการจัดงาน 2 วัน และงานปฐกฐนของวัดพระพุทธบาทโดยชาวบ้านและวัดร่วมกันจัดงานขึ้น 9 วัน

จากเอกสารวารสารเมืองเก่าเวสาลีอธิบายไว้ว่า ชื่อเดิม เมืองโบราณอโยธยา (เมืองอโยธยา) ตั้งอยู่ที่ตำบลลำโรงชัย อำเภอไพศาลีจังหวัดนครสวรรค์ จากการสำรวจของกรมศิลปากร เมื่อปี พ.ศ. 2511 พบว่าเป็นเมืองสี่เหลี่ยมผืนผ้า มุมมน มีกำแพงดิน 2 ชั้น ชั้นนอกเหลือรากฐานเล็กน้อยส่วนกำแพงชั้นในยังเหลืออยู่เป็นส่วนใหญ่มีคูเมืองคันกลาง ขนาดของเมืองยาวประมาณ 700 เมตรกว้าง 500 เมตร สันนิษฐานว่าน่าจะสร้างขึ้นในสมัยทวารวดีบริเวณที่ตั้งชุมชนเป็นที่ราบลุ่ม มีทางน้ำไหลผ่าน คือลำคลองลำโรงชัยจากการขุดแต่งใน พ.ศ.2539 พบว่า โบราณสถานซึ่งอยู่บริเวณด้านตะวันออกของเมืองเป็นศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลายประกอบด้วย อุโบสถมณฑป วิหาร เจดีย์ และผลจากการศึกษาหลักฐานชั้นดินทางโบราณคดี พบว่า ก่อนการสร้างโบราณสถานกลุ่มเมืองเก่าเวสาลีแห่งนี้ ได้มีชุมชนตั้งหลักแหล่งอยู่ก่อนแล้วเป็นชุมชนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย ซึ่งได้มีการพัฒนาเข้าสู่การเป็นชุมชน คูน้ำคันดินในสมัยทวารวดี เมืองเวสาลีเคยเป็นเมืองหน้าด่านเล็กๆ ของกรุงละโว้ในดินแดนสุวรรณภูมิปรากฏหลักฐานซากวัดอุโบสถ เช่น พระปรางค์ หอสมุดและพระพุทธรูป ฝีมือขอมโบราณราว พ.ศ.1100-1400 ขอมได้มีอำนาจเจริญรุ่งเรืองในแคว้นสุวรรณภูมิ ตลอดทั้งในแคว้นโคตรบูร แคว้นโยนก และแคว้นทวารวดี โดยมีกรุงละโว้เป็นราชธานีเมืองเวสาลีนี้ได้สร้างขึ้นในสมัยนั้น มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับกรุงสุโขทัย นครโยนก เมืองโอฆะบุรี และเมืองศรีเทพ โดยที่เมืองเหล่านี้ ได้สร้างขึ้นไว้เพื่อเป็นเมืองหน้าด่านของกรุงละโว้ทั้งสี่ด้านภายหลังเมืองเวสาลีตกอยู่ภายใต้ การปกครองของกรุงสุโขทัยและได้ถูกปล่อยร้างมาราว 400 ปี จนถึง พ.ศ.2199 สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กษัตริย์ไทย รัชกาลที่ 28 แห่งกรุงศรีอยุธยาได้ทรงบูรณปฏิสังขรณ์ เมืองละโว้ขึ้นเป็นราชธานีอีกแห่ง ให้ชื่อเมืองลพบุรี พระองค์ทรงดำริเห็นว่าหัวเมืองฝ่ายเหนือยังไม่สงบได้ง่าย เพราะมีพม่าคอยหนุนหลัง ประกอบเป็นที่ราบลุ่มทำนาข้าวได้ดี เหมาะแก่การที่จะตั้งกองรักษาด่านไว้เพื่อป้องกันข้าศึกทางฝ่ายล้านนา จึงได้บูรณะเมืองเวสาลี ขึ้นใหม่พระอุโบสถ สร้างขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา โดยสันนิษฐานได้จากฝีมือในการทำลวดลายและลักษณะของวัตถุที่ใช้ก่อสร้าง เช่นอิฐปูนและแผ่นกระเบื้องที่ใช้มุงหลังคามีรูปร่างลักษณะเหมือนกันกับพระพุทธรูป จังหวัดสระบุรี ดังที่เรียกกระเบื้องชนิดนี้ว่า "แผ่นกาบ" แผ่นกาบนี้มีลักษณะเป็นแผ่นโค้งคล้าย ลำไผ่ที่ผ่าออกเป็นสองซีกกว้างประมาณ 3 นิ้วฟุต ยาวประมาณ 6 นิ้วฟุต เคลือบน้ำยาและดูเป็นมันระยิบ เคยเห็นหล่นเกลื่อนกลาดอยู่ตามข้าง ๆ พระอุโบสถและพระวิหารพระวิหาร ตั้งอยู่ห่างจากมณฑป ไปทางทิศเหนือเป็นระยะทางประมาณ 8.0 เมตร สภาพก่อนการดำเนินการ วิหารมีเนินดินปกคลุมสูงประมาณ 1.0 เมตร จากระดับพื้นดิน โดยทั่วไปด้านตะวันออกซึ่งเป็นด้านหน้าวิหาร ยังคงพบสถาปัตยกรรมเสารูปสี่เหลี่ยมที่มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.6 เมตร ปรากฏอยู่จำนวน 4 เสา บริเวณเนินดิน บนวิหารด้านตะวันตกมีร่องรอยการขุดเจาะหาโบราณวัตถุพระปรางค์ เจดีย์อยู่ทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือของเนินวิหารสถาปัตยกรรมที่ปรากฏในปัจจุบันเจดีย์ตั้งอยู่บนฐานเขียงสี่เหลี่ยม 1 ชั้น รองรับ ชูฐานบัวย่อมุมไม้สิบสอง ซึ่งประกอบด้วยบัวคว่ำ หน้ากระดานและบัวหงายเหนือขึ้นไปเป็นชุด ฐานบัวไม้ยี่สิบสี่ที่มีการคาดลูกแก้วอกไก่บริเวณ ส่วนท้องไม้รองรับองค์เรือนธาตุสี่เหลี่ยมย่อมุมไม้ยี่สิบสี่บริเวณเรือนธาตุมีซุ้มจระนำ

สำหรับประดิษฐาน พระพุทธรูปประจำอยู่ทั้งสี่ทิศ เหนือชั้นเรือนธาตุมีสภาพชำรุดไม่ชัดเจน แต่ยังคงปรากฏชุดฐานบัวย่อมุมไม้สิบสี่หันลงไปเพื่อรองรับสถาปัตยกรรมส่วนบนสระยาว สระลูกนี้ ยาวขนานกันไปกับพระวิหาร ด้านเหนือ ยาวประมาณ 2 เส้น กว้างประมาณ 1 เส้นเศษมีรูปสระกลายๆ สันนิษฐานว่า คงใช้ดินในสระลูกนี้มาปั้นอิฐที่จะใช้ในการก่อสร้าง ตัวเมืองและวัดอารามก็ได้หอสมุดหรือกุฏิฤๅษี มณฑป หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "หอสมุด" หรือ "กุฏิฤๅษี" ตั้งอยู่ภายในกำแพง เมืองด้านนหลังของสระยาวโดยอยู่ห่างจากอุโบสถไปทางทิศตะวันตกประมาณ 70 เมตร ลักษณะสถาปัตยกรรมตั้งอยู่บนฐานเชิงสี่เหลี่ยมซ้อนลดหลั่นกันสามชั้นต่อด้วยชุดฐานบัวประกอบด้วยบัวคว่ำ หน้ากระดานบัวหงายรองรับเรือนธาตุทรงสี่เหลี่ยม มีซุ้มสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปอยู่ด้านทิศใต้ของเรือนธาตุ ซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปดังกล่าว มีการก่อวงโค้งด้านบนของรูปสามเหลี่ยม แบบ ARCH ชั้นหลังคาเรือนธาตุก่อเป็นรูปสี่เหลี่ยมที่มีการสอบมุมด้านบน เข้าหากัน

2. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี ตำบลลำโรงชัย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์

จากการสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างคณะผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่พบว่าปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี ดังนี้

1) ปัญหาและอุปสรรคด้านความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่ความรู้เกี่ยวประวัติศาสตร์ ปัญหาด้านการสนับสนุนงบประมาณในเรื่องต่าง ๆ และปัญหาการขาดสิ่งอำนวยความสะดวกหรือสิ่งดึงดูดใจ

2) ปัญหาและอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ ระยะเวลาที่ไม่ต่อเนื่อง ไม่มีการจัดอบรมให้ความรู้กับชุมชน และชุมชนไม่มีโอกาสที่จะนำเสนอหรือมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

3) ปัญหาและอุปสรรคด้านการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานในการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ยังไม่ครอบคลุมในพื้นที่อื่น ๆ ขาดการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง การเข้าถึงข้อมูลของนักท่องเที่ยวมีจำกัด และไม่มีการประชาสัมพันธ์หลายภาษา

3.ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี ตำบลลำโรงชัย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์

1) แนวทางการพัฒนาด้านความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี ต้องมีการส่งเสริมการศึกษาและฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง การปรับปรุงสภาพแวดล้อมของเมืองเก่า ปรับปรุงกิจกรรมการท่องเที่ยวให้ดึงดูดผู้คนเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น การจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การจัดสรรงบประมาณสำหรับการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การจัดสรรงบประมาณสำหรับการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การจัดสรรงบประมาณในการฝึกอบรมบุคลากร และ นักเรียนในพื้นที่ คำนึงถึงบริบทของ

2) แนวทางการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี ต้องใช้เทคโนโลยีสื่อสารที่เป็นตัวช่วยสำคัญในการรับข้อมูล การประชุมออนไลน์ซึ่งสามารถช่วยให้ทุกคนเข้าร่วมได้ หากไม่สะดวกเดินทาง กำหนดช่วงเวลาและกิจกรรมให้ชัดเจน เพื่อเอื้อต่อคนในชุมชน การอบรมในรูปแบบของออนไลน์ การจัดทำสื่อวิดีโอ เชิญวิทยากรที่มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวมาให้ความรู้กับชุมชน

ท่องเที่ยวมาให้ความรู้กับชุมชน ต้องมีการวางแผน การเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม สร้างแพลตฟอร์มออนไลน์ให้แสดงความคิดเห็น สร้างความมั่นใจว่าการแสดงความคิดเห็นนั้นได้มีการรับฟังที่แท้จริง

3) แนวทางการพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี การใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการประชาสัมพันธ์ ปรับเนื้อหาของการประชาสัมพันธ์ให้เข้ากับพื้นที่ จัดอบรมคนในท้องถิ่นให้เป็นส่วนหนึ่งในการประชาสัมพันธ์จัดกิจกรรมหรือการประชุมในพื้นที่ต่าง ๆ ตั้งทีมงานที่รับผิดชอบในการประชาสัมพันธ์โดยเฉพาะ กำหนดแผนการประชาสัมพันธ์ที่มีระยะเวลาที่ชัดเจนและต่อเนื่อง การอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการประชาสัมพันธ์สำรวจหรือทำความเข้าใจว่าความหลากหลายทางภาษา ใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่สามารถเข้าถึงภาษาต่าง ๆ ได้เพื่อความหลากหลาย

สรุปผลและอภิปราย

1. ผลจากการศึกษาบริบทเชิงพื้นที่เมืองเก่าเวสาลี ตำบลลำโรงชัย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาพื้นที่เมืองเก่าเวสาลี ผู้ศึกษาทำการศึกษาดูบริบทเชิงพื้นที่ พบว่า วิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของผู้นั้นในชุมชนหรือบริเวณโดยรอบเมืองเก่าเวสาลีส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือการทำเกษตร เช่น การปลูกข้าว ปลูกมันสำปะหลัง การทำสวน เป็นต้น ซึ่งการทำเกษตรจะเป็นการทำตามฤดู หากหมดฤดูเพาะปลูกนั้น จะมีอาชีพเสริมหรืออาชีพรอง อาทิเช่น กลุ่มอาชีพในชุมชน ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มแม่บ้าน จักรสาน ตัดเย็บ ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนเมื่อว่างจากการเพาะปลูก จะมีการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มอาชีพที่เป็นอาชีพหลักของบางครอบครัว ในส่วนของการมีส่วนร่วมในชุมชนจะเห็นได้ว่าคนในชุมชนมักมีส่วนร่วม หรือส่วนจัดการในการจัดงานประเพณีท้องถิ่น ยกตัวอย่างการจัดงานประเพณีปิดทองนมัสการหลวงพ่อบอน ซึ่งเป็นงานประจำปีโดยจะมีคณะกรรมการในการจัดงานโดยระยะเวลาในการจัดงาน 2 วัน และงานปฐมนิเทศของวัดพระพุทธบาทโดยชาวบ้านและวัดร่วมกันจัดงานขึ้น 9 วัน และประวัติศาสตร์ความเป็นมาภายในพื้นที่เมืองเก่าเวสาลีบริเวณโดยรอบตัวเมืองเก่าเวสาลีเป็นทุ่งนาและตั้งใกล้กับถนนที่เข้าหมู่บ้านโดยบริเวณเมืองเก่าเมื่อเข้าไปแล้วจะเห็นอุโบสถ ทางซ้าย ซึ่งภายในโบสถ์มีพระพุทธรูป หลวงพ่อบอนที่ทางชาวบ้านนำมาประดิษฐานไว้เพื่อกราบไหว้ ซึ่งโบสถ์อยู่ก่อนถึงชุมประตูที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลลำโรงชัยได้จัดทำขึ้นเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวเมื่อเข้าชุมประตูไปจะเห็นบ่อน้ำมนต์อยู่ด้านซ้าย และถัดจากบ่อน้ำมนต์เข้าไปมีป้ายผังเมืองเก่าเวสาลี และจะเห็นหอสมุดหรือกุฏิอาชี ถัดจากหอสมุดจะเป็นพระวิหารโดยด้านหน้าพระวิหารจะมีสระน้ำขนาดใหญ่ และถัดจากพระวิหารจะเป็นพระปรางค์และมียอดพระปรางค์ที่หักอยู่ หากถัดจากเมืองเก่าเข้าไปยังหมู่บ้านร่องระกำมีวัดเนินพระยา ซึ่งเป็นที่ตั้งของเนินพระยา เรียกว่าเนินพระยาเผ่าข้าว มีลักษณะเป็นเนินดินสูง และมีศาลาแลงล้อมรอบโดยทางกรมศิลปากรได้มีการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเช่นกัน และถัดจากหมู่บ้านร่องระกำจะเป็นหมู่บ้านพระพุทธบาท มีวัดพระพุทธบาทซึ่งมีรอยพระพุทธบาทโดยรอยพระพุทธบาทนั้นจะมีด้วยกัน 2 รอย คือ รอยพระพุทธบาทจำลอง และรอยพระพุทธบาทจริง ซึ่งมีมณฑปครอบไว้มีลักษณะเป็นรอยพระพุทธบาทประทับอยู่บนแผ่นหิน ซึ่งภายในตำบลลำโรงชัยมีสถานที่ทางประวัติศาสตร์และทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจต่อการศึกษารเรียนรู้เป็นอย่างมาก

2. ผลการจากศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี พบปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

- 1) ปัญหาและอุปสรรคด้านความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ปัญหาด้านการสนับสนุนงบประมาณในเรื่องต่าง ๆ และปัญหาการขาดสิ่งอำนวยความสะดวก

สะดวกหรือสิ่งดึงดูดใจ 2) ปัญหาและอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ ระยะเวลาที่ไม่ต่อเนื่อง ไม่มีการจัดอบรมให้ความรู้กับชุมชน และชุมชนไม่มีโอกาสที่จะนำเสนอหรือมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น 3) ปัญหาและอุปสรรคด้านการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานในการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ยังไม่ครอบคลุมในพื้นที่อื่น ๆ ขาดการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง การเข้าถึงข้อมูลของนักท่องเที่ยวมีจำกัด และไม่มีการประชาสัมพันธ์หลายภาษา สอดคล้องกับงานวิจัยของสุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล (2561) เรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ผลการศึกษาพบว่า 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ วัดสังกัสรัตนคีรี (วัดเขาสะแกกรัง), วัดจันทาราม (วัดท่าซุง), วัดอุโปสถาราม (วัดโบสถ์), แม่น้ำสะแกกรัง วิถีชีวิตชาวแพลุ่มแม่น้ำสะแกกรัง, แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เกาะเทโพ, กิจกรรมถนนคนเดินตรอกโรงยา คงความเป็นเอกลักษณ์ สะท้อนเห็นถึงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ทั้งนี้สามารถธำรงรักษาความดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี 2) ปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี เกิดจากการเศรษฐกิจเติบโตอย่างช้า ๆ เนื่องจากรายได้ในชุมชนน้อย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเมืองรองไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือในการสร้างจุดสนใจ ไม่มีการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายและจริงจัง ขาดการสนับสนุนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนด้านการให้ความรู้ที่ถูกต้องในการใช้เทคโนโลยี พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลุ่ม อยู่ติดแม่น้ำสายหลัก ๆ มีความเสี่ยงต่อภัยธรรมชาติคนรุ่นใหม่ไม่มาสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่น 3) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมืองจังหวัดอุทัยธานี พัฒนาให้เป็นเมืองที่รักษาความเป็นมรดกของท้องถิ่นไว้ ส่งเสริมงานประเพณีที่ขึ้นชื่อของแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นเอกลักษณ์ของอำเภอจนถึงจังหวัดเพื่อสร้างจุดสนใจ ช่วยกันสร้างวัฒนธรรมที่มีอยู่แต่เดิมให้มีความโดดเด่นเป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยว เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ให้แพร่หลายเข้าถึงง่ายโดยการร่วมมือทั้งภาครัฐองค์การภาคเอกชนและคนในท้องถิ่น ส่งเสริมสินค้า OTOP เป็นสินค้าหลักเพื่อเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สมบูรณ์และยั่งยืน

3. แนวทางการพัฒนาด้านด้านการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี การใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการประชาสัมพันธ์ ปรับเนื้อหาของการประชาสัมพันธ์ให้เข้ากับพื้นที่ จัดอบรมคนในท้องถิ่นให้เป็นส่วนหนึ่งในการประชาสัมพันธ์จัดกิจกรรมหรือการประชุมในพื้นที่ต่าง ๆ ตั้งทีมงานที่รับผิดชอบในการประชาสัมพันธ์โดยเฉพาะ กำหนดแผนการประชาสัมพันธ์ที่มีระยะเวลาที่ชัดเจนและต่อเนื่อง การอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการประชาสัมพันธ์สำรวจหรือทำความเข้าใจว่าความหลากหลายทางภาษา ใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่สามารถเข้าถึงภาษาต่าง ๆ ได้เพื่อความหลากหลาย สอดคล้องกับงานวิจัยของสุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล (2561) เรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมืองจังหวัดอุทัยธานี พัฒนาให้เป็นเมืองที่รักษาความเป็นมรดกของท้องถิ่นไว้ ส่งเสริมงานประเพณีที่ขึ้นชื่อของแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นเอกลักษณ์ของอำเภอจนถึงจังหวัดเพื่อสร้างจุดสนใจ ช่วยกันสร้างวัฒนธรรมที่มีอยู่แต่เดิมให้มีความโดดเด่นเป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยว เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ให้แพร่หลายเข้าถึงง่ายโดยการร่วมมือทั้งภาครัฐองค์การภาคเอกชนและคนในท้องถิ่น ส่งเสริมสินค้า OTOP เป็นสินค้าหลักเพื่อเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สมบูรณ์และยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1.1 ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นการจัดกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การทำอาหารท้องถิ่น การเรียนรู้ศิลปะพื้นบ้าน หรือการแสดงศิลปะการแสดงของท้องถิ่น จะช่วยให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจและความสนใจในวัฒนธรรมมากขึ้น

1.2 รักษาและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์สถานที่และสิ่งต่างๆ ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น โบราณสถาน พิพิธภัณฑสถาน หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยการให้ความรู้แก่ผู้เยี่ยมชมเกี่ยวกับความสำคัญของสถานที่เหล่านั้น

1.3 การสร้างการเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ที่ดีที่สุดเมื่อได้สัมผัสกับชุมชนและผู้คนในท้องถิ่นโดยตรง

1.4 พัฒนานโยบายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับมรดกวัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และศิลปะพื้นถิ่น

1.5 สร้างแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์การสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น การจัดงานเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงความพิเศษและแตกต่างจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั่วไป

1.6 การใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่ข้อมูลการใช้แอปพลิเคชัน หรือเว็บไซต์ในการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว วัฒนธรรมท้องถิ่น และกิจกรรมต่างๆ จะช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและสะดวก

1.7 การฝึกอบรมชุมชนและผู้ให้บริการท่องเที่ยว การฝึกอบรมท้องถิ่นและผู้ประกอบการในการให้บริการที่มีคุณภาพและการดูแลนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม พร้อมกับการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมในระยะยาว ปรับแก้ข้อกฎหมายที่ขัดแย้งอำนาจหน้าที่ของผู้มีอำนาจในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ โดยเปิดโอกาสให้ภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าไปมีอำนาจในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเพื่อให้ผู้ที่สนใจทำการศึกษาในครั้งต่อไป ดังนี้

2.1 ควรทำการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเขตอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ และแนวทางการพัฒนา

2.2 ควรทำการศึกษาปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลี ตำบลลำโรงชัย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์

2.3 ควรทำการศึกษาในเรื่องของการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงร่วมกับอำเภอใกล้เคียง และร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าเวสาลีให้มีความโดดเด่นและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564). **แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (5) ประเด็น การท่องเที่ยว (พ.ศ. 2561-2580)**. <https://anyflip.com/zzfck/motx>
- ชิตวร ประดิษฐ์รอด. (2557). **ปัจจัยองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว และปัจจัยแรงจูงใจในการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกท่องเที่ยวปริณทลของ คนวัยทำงานในเขต กรุงเทพมหานคร.การค้นคว้าแบบอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บริหารธุรกิจ).** มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.ชุดีปภา ทะสะภาค. 2565
- ชุดีปภา ทะสะภาค. (2565). **การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุทัยธานี.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สุสิทธิ์ ชูชาติ. (2553, เมษายน). **องค์ประกอบพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว. จุลสารการท่องเที่ยว ประเทศไทย. 14(4): 38-45.**
- แพรวดา พุพานิชย์พลกุล (2560, มกราคม-มีนาคม). **กรอบนโยบายและมาตรการเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทย นานาชาติ. 13(1): 133-158.**
- วิศรา บุญสมเกียรติ. (2555). **แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัด นครศรีธรรมราช: วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร วัดธาตุน้อย และโบราณสถานวัดโมคลาน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการการท่องเที่ยว). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.**
- วิภาสมี พรพุดิพันธ์. (2565, มกราคม-เมษายน). **นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบ บูรณาการเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. Journal of Humanities and Social Sciences (HUSOKKU). 39(1): 97-117.**
- สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล. (2561). **การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.**
- สุนทร สุวรรณละออง. (2555). **การท่องเที่ยวทางเลือกกับความยั่งยืนของสังคมไทย. สืบค้นเมื่อ 9 พฤศจิกายน 2566, จาก <https://soundcloud.com/husobuu/jl1ei0thx7uf>**
- เยาวเรศ รักดีจิตร. (2564). **นครสวรรค์ศึกษา.** มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- Cooper, C., & Boniface, B. G. (1998). **Geography of travel and tourism.** UK: Butterworth Heinemann.